מפגש

החודש פגשתי את עמוסי צחר, איש חינוך ודרך שאיתו נפגשתי בעבר כדי לקדם פרויקט חינוכי משותף. הפרויקט נגנז אך רושם המפגש והמבט עוד נותרו בי. השנה הקים עמוסי את 'חוות דעת' – מרחב חינוכי טבעי הפועל בתוך יער אלונים בצפון הארץ.

אהלן עמוסי, אחרי הרבה שנים בשדה החינוכי..
מה השאלה המרכזית שאיתה אתה הולך כיום בתור איש חינוך?
מה החשיבות של יחסי חיברות וסוציאליזציה בהתפתחות של ילד ושל חברה

תסביר בבקשה
בעבר, עד לפני 15- 20 שנה, ילדים היו מבלים את הזמן שלהם אחד עם השני באופן ספונטני. יוצאים מהבית, הולכים למגרש, לשדה או לרחוב. ילדים מגיל צעיר מאוד עד סוף גיל ההתבגרות היו יוצרים לעצמם חברה משלהם, ובבת אחת העניין הזה פסק. נכנסה מדיה ששאבה את הילדים, ילדים היו פחות ברחוב, מתוך זה המרחב הציבורי הפך להיות פחות פתוח לילדים והמעגל הסגור הזה החריף. בעצם היום עבור ילדים להסתובב לבד במקום שהוא עירוני נחשב לא לגיטימי ולא בטוח. כל פעילות אחה"צ הפכה להיות או בבית או חוגים, ועכשיו עם הקורונה, הזומים והבידוד החברתי זה עלה מדרגה , עבר פאזה. זאת תופעה שמצביעה על היעדר. משהו שהיה מקדמת דנא: ילדים היו משחקים לבד. גם במקומות הכי אורבנים: בירושלים, ברמלה, בהוד השרון, בקריות. והיום ילדים לא יכולים לצאת מהבית ולהיות לעצמם עם עצמם..

מול זה יש את השאלה החינוכית הפדגוגית.
עד הכניסה של האינטרנט כדי שבן אדם ירכוש דעת, ירכוש השכלה, ירכוש ידע במשהו, הוא היה חייב קישור, איזשהו קשר לניסיון, למאגר של ניסיון ודעת. אם מישהו היה רוצה ללמוד משהו ולא משנה באיזה גיל הוא היה צריך ללכת למורה. התפקיד של בית ספר היה מאוד מאוד חשוב,
כי אם מישהו היה רוצה לדעת משהו בגיאוגרפיה הוא היה צריך מישהו שגם יש לו את הספר של הגיאוגרפיה וגם יודע ללמד את הדבר. והיום לא רק שיש את מאגרי הידע נגישים בכל תחום, מותאמים כמעט לכל גיל, אלא גם יש את הפדגוגיה..
אני מצביע על היפוך, משני הקטבים. מבחינת הצורך ומבחינה תרבותית.

ומתוך זה אני שואל אם ילדים מתכנסים ביחד למקום אולי עדיף שאותם ילדים יחיו מצב של חברת ילדים ספונטאנית כי זאת ההזדמנות שלהם. אח"כ ללמוד אפשר שילמדו בבית..

ומתוך הצורך הזה קמה 'חוות דעת'. ספר קצת על החווה
חוות דעת היא מרחב חינוכי. בהקמה , בין חודשיים וחצי. הרבה מאוד התפתח, והרבה הרבה יכול להתפתח, כרגע מה שהוא מציע מבחינת המקום זה ארבעה מרחבים.
מרחב סטודיו - מרחב של יצירה ומלאכת יד
מרחב יער – יער רחב ידיים ומאפשר עבודת יער, מאוד מאוד מיוחד
מרחב של חוה שכולל גן ירק, פינת חי, סדנת עבודה ואזור של מפגש אנושי ומרחב של כיתה..

בכיתה יש שיעורים?
יש שיעורים, אבל כל הנושא של הפדגוגיה בראשית דרכו

האם ילמדו כאן מקצועות 'רגילים': מתמטיקה, אנגלית, לשון וכו'? ובאיזו דרך?
מתוך התפיסה של החינוך החברתי שאני דיברתי עליו האג'נדה היא שהלימוד והמפגש פה נעשה בקבוצות שהן רב גילאיות. ואז נשאלת השאלה איך אפשר בכלל ללמד קבוצה הטרוגנית רב גילאית כמו הקבוצה הנוכחית (גילאי 7-13) שהצרכים של כל אחד בה הם שונים. הטכניקה הפדגוגית שאני מתחיל לעבוד איתה כאן היא עבודת חקר או PBL (Project Based Learning) חינוך מבוסס פרויקטים. התפיסה היא שילד בוחר נושא שמעניין אותו או שיש נושא קבוצתי מארגן ולאור זה כל ילד יוצר ולומד בהתאם לגיל שלו, הנושא הזה הוא גם נושא יישומי והוא גם נושא שדורש עיון - עיון ויצירה אמנותית. בעצם יש כאן משהו שהוא מולטי דיסציפלינרי, רב תחומי..

בכל שיעור מתבצעת שיטת הלמידה הזאת?
זאת המתודה הבסיסית אבל צריך להבין שברגע שיוצאים מהמבנה הדיסיפלינרי (חד תחומי) למבנה מולטי דיסיפלינרי (רב תחומי) אז אין את העניין של ללמוד נושא, כמו נושא השברים במתמטיקה או נושא הבניינים בלשון, אלא זה משתלב כחלק בפרויקט

מי הם הילדים שבאים לכאן?
אני חושב שיש כאן 3 סוגים של ילדים: סוג אחד הם ילדים שכמה ימים בשבוע אין להם בית ספר בגלל הזום אז הם באים לפה, ומקבלים פה את הערכים של המקום ואת המפגש החברתי,
סוג שני הם ילדים בחינוך ביתי, כאן זה מאפשר להם להיפגש, הרבה פעמים הבדידות והריחוק הם חיסרון בחינוך הביתי והמקום הזה הוא נועד כדי לאפשר מפגש.

הפרופיל השלישי זה ילדים שלא מסתדרים כ"כ בבית ספר ומחפשים אלטרנטיבה, וזה לא דווקא משפחות שהאג'נדה שלהם היא שההורה יהיה המורה כמו הרבה פעמים בחינוך ביתי..

מה היחס לגבולות ב'חוות דעת' ובמבט שלך ?

נושא המחקר שלי לתזה הוא מה מעורר תשוקה ללמידה. בשפה המחקרית – ארוס פדגוגי. ניסיתי לצאת ולהבין מה יוצר תשוקה ללמידה בכיתה עם מורה שמעביר חומר כלשהו ואחד הדברים שהפתיעו אותי ועניינו אותי זה שגבולות יוצרות תשוקה ללמידה. כלומר מעבר לזה שיש בגבולות עניין של חינוך והתחנכות יש שמה גם כלי מסוים. אני חושב שגבולות הם חשובים לילדים: חשוב לילד לשאת עיניים אל מבוגר, חשוב שהמבוגר יפעל לפי שיקול דעתו, יראה את שיקול דעתו, ידריך את הילדים ושהם יראו מבוגר שמפעיל את שיקול דעתו. זה לא אומר שזה לא דיאלוגי, כי דיאלוגיות היא משהו שאני מאוד מאמין בו אבל אני גם כן מאמין שבמסגרת חינוכית למבוגר יש את הסמכות הגבוהה על הילד. ככל שהחניכה מתקדמת והילד מוכיח את עצמו כאחראי אפשר לשחרר אבל אני חושב שזה מאוד תלוי בזה. בהתקדמות של החניכה של הילד. זה לא מנותק מזה, אני לא בא ואומר כמו גישה של חינוך פתוח שהטבע של הילד ידריך את התהליך החינוכי

חינוך פתוח הוא חינוך דמוקרטי?

לא, דמוקרטי ופתוח אלו שני זרמי חינוך שונים. דמוקרטי הוא פחות רדיקלי.. כי הוא כן יוצר מסגרת של חוקים, זוהי הדמוקרטיה. חינוך פתוח זה unschooling שבקיצוניות שלו המורה או המבוגר אפילו לא יציע לילד "אולי תבוא לשחק ב.." או "ללמוד את.." אלא הוא רק יחכה למוצא פיו של הילד מתוך תפיסה שהטבע הפנימי של הילד יודע מה הוא צריך ומבקש ואם נותנים לו חופש אז הוא מגלה את עצמו. התפיסה מעניינת, צריך לדבר עליה, ללמוד אותה ולחקור אותה, בטח יש בה הרבה אמת אבל אני לוקח את זה בעירבון מוגבל, אני לא שם. אני חושב שהמבוגר צריך להביא את הטון, להציב את היעדים, להראות את הדרך, וכל זה צריך להיות בדיאלוגיות, בהתאם לרמת השיחה עם הילד ובהתאם לאחריות שהילד מתחיל לגלות

מה עם ענישה?

פה לא הענשתי אף פעם, כמחנך הענשתי המון, לא עבר יום בלי עונש. זה גם דבר שבגללו הלכתי.. אחת הסיבות שלא הענשתי כאן זה בגלל שהרבה יותר קל פה לא להעניש כי הדברים פה יותר פתוחים, יותר זורמים. אין לי שעת צלצול על הראש ואין לי ציפייה להספקים על הראש. הציפייה שלי מהילדים ומהמקום היא הwell-being

להגיד לילד לא לבוא מחר. קרה לך?

פה לא.. אבל כן למשל אמרתי להם תקשיבו ההתנהגות הזאת לא לעניין וזה לא מתאים. פה אנחנו צריכים לעבוד בכיף, לא מתאים לכם תלכו

וזה עשה את פעולתו?
כן, הפעולה גם הייתה יכולה להיות שהם ילכו, מהמקום הזה זה לא עונש אלא גבול.

מה דעתך על שר חינוך שהוא איש צבא?
אני שייך לאג'נדה שאומרת שמי שמחליט על חינוך חייב להתעסק בחינוך, לא שפעם הוא התעסק ובטח לא מישהו שלא התעסק בכלל. לצורך העניין שר החינוך צריך פעם בשבוע לפגוש ילדים לשעה שעתיים ולנסות ללמד אותם, ככה גם המנכ"ל.. חינוך זה דבר שאפשר לדבר בו גבוהה גבוהה אבל עד שלא פוגשים את הילדים אלו דברים בעלמא שלא פוגשים את המציאות אלא להיפך, עובדים נגדה..

ננית אתה היום שר החינוך, איך אתה פועל?
קודם כל, האם אני מקבל ומסכים לעבוד עם הפרדיגמה של הקורונה או לא. נגיד שאני עובד עם הפרדיגמה של הקורונה כלומר שאני חושב שכן יש עניין של תחלואה ואני מנסה לשמור עליו במימדים קטנים, שלא תהיה הדבקה, אני חושב שקודם כל הייתי מאפשר למנהלי הבי"ס והמחנכים (וזה גם בלי קשר לקורונה) אוטונומיה מאוד מאוד גדולה. מתוך המחקר שלי בחינוך ראיתי בעצמי, בשדה החינוכי וגם במאמרים ומחקרים שהיו: דמות המורה היא הדבר המשמעותי ביותר לחינוך, יש המון דברים מסביב בחינוך, אבל דמות המורה - העצמאות שלו, האוטונומיה שלו, היכולת שלו להיות יוצר, להיות אמן, היא הדבר המשמעותי ביותר. אבל בפועל מערכת החינוך, משרד החינוך והאקדמיה מחליטים מה ואיך ילמדו ומורידים תכתיבים למנהלים ולמורים בשטח ובסופו של דבר זה יוצר מערכת חינוכית מתה. אז התפיסה שלי היא שמי שעומד בראש מערכות החינוך לא משנה אם זה מנהל בי"ס, שר החינוך, מפקח או מנהל מחוז השאלה שלו תמיד צריכה להיות איך הוא משרת ונותן כח למורים, לאנשי החינוך בשטח..

יש לי תחושה שהשינוי צריך להיות הרבה יותר מהותי ומשמעותי.. מה עם פרדיגמה שאתה לא משתתף בקורונה?
יש תפיסה שולטת, אולי בגלל שהיא רוב , אולי בגלל שיש לה כח, אולי בגלל שהיא הנכונה, אני לא יודע.. אני חושב שלא.. יש תפיסה שלטת והתפיסה השלטת היא האג'נדה העולמית חוץ משבדיה.. אח"כ יש כאלה שמתמודדות בכל מיני צורות, וגם שמה החלוקה לא כ"כ גדולה. אם אני חושב שאין קורונה או שתופס את המאבק וההחלמה של הקורונה לא כמשהו שקשור לבידוד חברתי אלא דווקא את העניין של האינטרקציה חברתית כפתרון אז אין שאלה לגבי איך להתנהל בהקשר החינוכי

ויש גם את השאלה התרבותית, היום אנחנו חיים במצב של מלחמת תרבויות מלחמה בין תרבויות שכל אחת מנסה לשלוט, גם התרבות החילונית ליברלית שאני משתייך אליה, רוצה לשלוט בסופו של דבר, גם תרבות מסורתית, דתית וחרדית. יש מאבק על הגמוניה.

הייתי רוצה לאפשר לכל אחד, להפסיק את מאבק השליטה. לראות איך כל זרם ואפילו תתי זרמים שיש בתוך הזרמים האלה– יכול לקבל אוטונומיה חינוכית, ולהנחיל מודל לאומי, אם לא יותר מזה של קבלה , של קיום הדדי.

ספר על הזרם שאתה משתייך אליו

הספרה החילונית ליברלית מתחלקת לחינוך שהוא אינטלקטואלי יותר, אקדמי יותר, במובן הרחב. כלומר תופס את המציאות כמציאות מטריאליסטית ואת האבולוציה של דארווין והמפץ הגדול כפרדיגמה של הקיום שלנו, ומכאן נובע הכל, מה זה חינוך, מה זה ילד, מה זה אדם. אז כאן האדם הוא בעצם תולדה חומרית .

ואני שייך לצד אחר בתוך החילוניות שמסתכל על האדם כתולדה רוחנית. לתפיסתי בקוסמוס יש תבונה עילאית ואנחנו מוכלים בתוכה ומבורכים על ידה ויש לנו משימה כמין אנושי, גם כפרטים וגם כלאום ובעוד מעגלים. זה האזור שאני פועל בו.

נולדתי כאיש חינוך מתוך הזרם האנתרופוסופי וכל השנים שלי בשדה המקצועי הייתי קשור אליו. החינוך האנתרופוסופי מציע פדגוגיה אחת שנקראת ולדורף שזאת פדגוגיית schooling מאוד מאוד מובנית ושמרנית שנולדה באירופה לפני כמאה שנה. יש בה המון דברים טובים, אבל לתפיסתי היא כבר לא רלוונטית..

מדוע?

דבר מהותי מאוד היא תפיסת הschooling..

אני חינכתי בתוך החינוך הזה את אותם ילדים מכיתה א' עד כיתה ח', מסע של שמונה שנים, אני רואה אותם בסוף ואני אומר: הם גאונים, חכמים, כולם עשו חמש יחידות בהכל..

ילדים מוכשרים בצורה בלתי רגילה, נגנים, אמנים, ספורטאים

אבל מה שגיליתי שיש שם יסוד חסר: שהם לא חוו ילדות ספונטאנית, הם לא יודעים את זה אבל משהו חסר אצלם..

איך זה ניכר בעיניך?

יש משהו ביוזמה או באופן היוזמה שהוא קצת לקוי. וגם חדוות ושמחת החיים, הקשרים החברתיים.. אני לא מדבר כמובן רק על הילדים שלי, אלא בכלל..

ילדים מקסימים אבל משהו חסר.

אפשר לשאול את כל בני הדור שלי מה נתנה אותה ילדות ספונטאנית, האפשרות לשחק עם ילדים באופן חופשי ולחיות חברת ילדים וכל אחד מאיתנו יודע.. תחשוב שאין את הדבר הזה, אני חושב שבגלל שהיה לנו את הדבר הזה בית ספר לא היה כל כך חשוב. לכולנו היו בתי ספר גרועים כי אז לא חשבו על חינוך. זה לא היה משנה כמו היום שצריך את החינוך האלטרנטיבי. היה לנו חינוך דפוק, לא ראו אותנו בבית ספר, אבל היה לנו את אחה"צ, האחד את השני ואת ההקשר לחיים ולסביבה

אנחנו לקראת סיום, עצה למחנך המתחיל?
הדבר המשמעותי ביותר למחנך ובטח בתחילת דרכו היא האפשרות לעבוד עם פידבק, כלומר האחד לשמוע פידבק והשני ולהשתנות מתוך פידבק שהוא שומע. המפגש של מחנך עם ילדים יוצר מראה עמוקה ובלתי אמצעית לנפש של המורה. הילד או הילדים שהוא מחנך ומלמד משקפים לו את הקשיים הפנימיים שלו ואת המקומות הלא מותמרים, הלא מעובדים אצלו ובתחילת הדרך אם מורה מקבל ממנטור שיקופים זה יכול להחוות כמו אש, אש שורפת, שכואבת גם. כי המראה היא חזקה. אני ראיתי את זה כי הרבה שנים חנכתי מורות ומורים בתחילת דרכם. אבל ההשתנות הזאת היא מבורכת וככה מורה מקבל את האפשרות כאדם להשתנות, וזה הדבר המשמעותי ביותר של איש חינוך. האפשרות להיות מול ילדים, להיות אדם משתנה ולא חשוב מה הוא מלמד, חשוב שהוא ילמד כי הלימוד שהוא מעביר זו הספינה שעליה הוא מעביר את האנושיות שלו לילדים. הוא צריך להתאמץ כדי להנחיל להם את הידע. והמאמץ שהוא עושה הוא החינוך.

מה החזון שלך לחוות דעת? נראה בקרוב עוד מקומות כאלו ממטולה עד אילת?
אני חושב שחינוך הוא משהו מאוד מאוד מקומי. הוא לא יכול להיות רשת של חינוך. יכולה להיות רשת של חינוך במובן של מודל כלכלי או איזשהי אג'נדה רעיונית כללית אבל בסוף החינוך נבנה מתוך שיחה עם ההורים, הילדים והצוות על חלומות וצרכים.
אני לא אומר שכל מקום צריך להיות ככה אבל בחוות דעת זאת התפיסה, שהדברים נבנים מתוך דיאלוגיות, מתוך שיחה. אז במובן הזה החזון שלי כלפי פנים לחוות דעת שתהיה מרכז שמעודד יזמות קהילתית, יש פה מרחבים כך שאנשים שיש להם את הרצון לעשות יזמות קהילתית אני יכול לשתף איתם פעולה ולתת להם מרחב. וכלפי חוץ מה שמעניין אותי זה לפתח מודלים חינוכיים חברתיים ולחקור את השאלה שאיתה התחלתי – משמעות תהליכי חיברות וסוציאליזציה בחינוך.

מרתק ומעורר השראה. תודה רבה עמוסי ובהצלחה !

מוזמנים ליצור קשר 0507580455